

Beata Gardygajło

**ROLNICTWO EKOLOGICZNE
ZASADY PROWADZENIA GOSPODARSTW
W SYSTEMIE ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO**

WYDAWCA:

Zachodniopomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach

73-134 Barzkowice 2

Tel. (91) 479 40 10, 479 40 15, 561 37 00 do 02, fax (91) 561 37 91

www.zodr.pl, e-mail: barzkowice@home.pl

Dyrektor: mgr inż. Dariusz Kłós

ISBN 978-83-66999-03-9

Korekta : Izabela Świgoń

Skład tekstu: Szyrlina Sobolewska

Projekt okładki: Jolanta Gapys

Prace intrologatorskie ZODR w Barzkowicach

Nakład: 200 egz.

Wstęp

Rolnictwo ekologiczne to sposób gospodarowania, który przyczynia się do ochrony środowiska przyrodniczego przed dewastacją i skażeniami oraz zachowaniem zdolności produkcyjnej ekosystemów rolniczych dla długookresowego rozwoju. Stosowanie środków naturalnych w rolnictwie ekologicznym, zapewnia trwałą żyzność gleby i zdrowotność zwierząt oraz wysoką jakość biologiczną produktów rolniczych, charakteryzuje je produkcja w zamkniętym obiegu: gleba – roślina – zwierzę, przy zachowaniu samowystarczalności gospodarstwa.

W myśl obowiązującego rozporządzenia produkcja ekologiczna jest ogólnym system zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności, łączącym najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych, stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i metodę produkcji odpowiadającą wymaganiom świadomych konsumentów wybierających wyroby wytwarzane przy użyciu substancji naturalnych i naturalnych procesów.

W Polsce żywność ekologiczna staje się coraz bardziej popularna i poszukiwana. Społeczeństwo coraz częściej podejmuje starania, by zabezpieczyć się przed chorobami nowotworowymi, alergiami i otyłością. Konsekwencją tych działań jest zainteresowanie się ekożywnością.

Ekologiczna metoda produkcji pełni zatem podwójną funkcję społeczną. Z jednej strony dostarcza towarów na rynek kształtowany poprzez popyt na produkty ekologiczne, a z drugiej strony jest działaniem przyczyniającym się do ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt i rozwoju obszarów wiejskich.

1. Podstawowe cele i zasady rolnictwa ekologicznego

Do podstawowych celów produkcji ekologicznej zaliczyć należy: stworzenie systemu gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej w obrębie gospodarstwa, dążenie do wytwarzania produktów o wysokiej jakości biologicznej oraz dążenie do produkowania produktów spożywczych, zaspokajających zapotrzebowanie klientów na żywność produkowaną w sposób niestanowiący zagrożenia dla środowiska, zdrowia ludzi oraz zdrowia i dobrostanu zwierząt.

Podstawowe zasady produkcji ekologicznej to:

- zwiększanie żyzności gleby,
- stosowanie środków produkcji pochodzących z produkcji ekologicznej, substancji naturalnych i wolno rozpuszczalnych nawozów mineralnych pochodzenia naturalnego,
- chów zwierząt zgodny z wymaganiami gatunku,
- wzmacnianie naturalnej odporności zwierząt, w tym zwłaszcza zapewnienie regularnego ruchu oraz dostępu do terenów na wolnym powietrzu oraz pastwisk,
- wykluczenie stosowania GMO i produktów wytworzonych z GMO lub przy ich użyciu

Podejmując decyzje o gospodarowaniu metodami ekologicznym w swoim gospodarstwie należy zapoznać się z zasadami prowadzenia gospodarstwa ekologicznego oraz obowiązującymi przepisami krajowymi i unijnymi.

Najważniejsze akty prawne:

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych uchylające rozporządzenie (EWG nr 2092/91).
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 z dnia 5 września 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli.
- Ustawa o rolnictwie ekologicznym z dnia 25 czerwca 2009 r. (Dz. U. z 2015, poz. 497 ze zm.).

Z wykazem wszystkich aktów prawnych można zapoznać się wchodząc na poniższy link:
<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/akty-prawne2> lub <http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Rolnictwoekologiczne/Akty-prawne>

Rolnik zamierzający prowadzić ekologiczne gospodarstwo powinien wykonać poniższe działania:

- zgłosić się do wybranej dobrowolnie Jednostki Certyfikującej z zamiarem zlecenia certyfikacji gospodarstwa rolnego.
- skontaktować się z doradcą rolnośrodowiskowym w celu sporządzenia Planu Działalności Ekologicznej.

➤ złożyć wniosek o przyznanie płatności do upraw ekologicznych w powiatowym biurze Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Przestawianie gospodarstwa rolnego na produkcję metodą ekologiczną trwa co najmniej 2 lata (3 lata dla upraw wieloletnich innych niż użytki zielone).

Zasady produkcji roślinnej

Najważniejszym punktem początkowym do uprawy roślin w gospodarstwie ekologicznym jest gleba. Zasiedlają ją różne mikroorganizmy, które przekształcają substancję organiczną na pokarm dostępny roślinom. Podstawowym źródłem pokarmu dla organizmów glebowych są korzenie wydzielające związki organiczne, resztki poźniwne, nawozy zielone i nawozy organiczne. Prawidłowa uprawa gleby stwarza warunki do optymalnego wzrostu i rozwoju roślin.

W produkcji roślinnej stosuje się następujące zasady:

- stosuje się praktyki uprawy, które przyczyniają się do utrzymania lub zwiększenia ilości materii organicznej gleby oraz zapobieganiu jej zagęszczeniu i erozji,
- żyzność i aktywność biologiczna gleby utrzymuje się i zwiększa poprzez stosowanie wieloletniego płodozmianu z wykorzystaniem roślin strączkowych i innych roślin na zielony nawóz, a także obornika lub materiału organicznego, najlepiej przekompostowanego i pochodzącego z produkcji ekologicznej,
- nie stosuje się mineralnych nawozów azotowych,
- dawka azotu w nawozach naturalnych (nawozy pochodzenia zwierzęcego – obornik, gnojowica, gnojówka) nie może przekraczać 170 kg N/ha,
- nawozy mineralne i środki poprawiające glebę można używać tylko tych, które są dopuszczone do stosowania w produkcji ekologicznej,
- dopuszcza się stosowanie preparatów biodynamicznych,
- w ochronie roślin stosuje się środki dopuszczone do stosowania w rolnictwie ekologicznym
- do wytwarzania produktów innych niż nasiona i wegetatywny materiał rozmnożeniowy stosuje się wyłącznie nasiona i materiał rozmnożeniowy wyprodukowany metodami ekologicznymi.

Materiał siewny i dobór odmian

Należy wybierać odmiany dobrze przystosowane do lokalnych warunków klimatycznych i glebowych oraz odporne na choroby i szkodniki. W przypadku gdy nie jest on dostępny, należy wystąpić do Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa z wnioskiem o zgodę na użycie konwencjonalnych nasion lub sadzonek.

Wykaz materiału siewnego i wegetatywnego materiału rozmnożeniowego wyprodukowanego metodami ekologicznymi prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa można znaleźć na stronie internetowej: www.piorin.gov.pl
Ochrona roślin

Gospodarka nawozowa

Celem nawożenia jest dostarczenie składników pokarmowych organizmom glebowym i stworzenie właściwych warunków dla rozwoju roślin. Bardzo ważny jest prawidłowy płodozmian należy go zaplanować z udziałem roślin bobowatych i innych roślin na zielony nawóz, należy stosować nawozy organiczne. Podstawowe nawozy organiczne to: obornik i kompost, które powinny być wytworzone w gospodarstwie ekologicznym, ale dozwolony też jest ich zakup z gospodarstwa ekologicznego, bądź z gospodarstwa konwencjonalnego prowadzonego tradycyjnymi metodami (nieprzemysłowymi).

Oprócz substancji organicznych w gospodarstwie do nawożenia upraw ekologicznych można stosować wybrane nawozy mineralne pochodzenia naturalnego (dopuszczone do stosowania w rolnictwie ekologicznym) jak: nawozy potasowe: kainit, sylwinit, kizeryt, kalimagnezja, siarczan potasu; nawozy wapniowe: dolomit, kreda pojeziorna, wapno ławkowe, margiel; mączka mineralna; drobno mielony fosfat; gips; bentonit; popiół drzewny; dopuszczone do stosowania w rolnictwie ekologicznym, które pozwalają uzupełniać niedobory kluczowych pierwiastków: fosforu, potasu, wapnia, magnezu i siarki, a także mikroelementów.

W gospodarstwie ekologicznym nie stosuje się mineralnych nawozów azotowych.

Wykaz nawozów i środków poprawiających właściwości gleby zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym prowadzony przez Instytut Uprawy i Nawożenia Gleby w Puławach można znaleźć na stronie internetowej: www.iung.pulawy.pl

Płodozmian

W gospodarstwie ekologicznym zawartość próchnicy i żyzność gleby jest utrzymywana przez prawidłowy płodozmian, który zapobiega także nadmiernemu rozwojowi chorób i szkodników oraz niekontrolowanemu rozwojowi chwastów.

Aby płodozmian spełnił swoje funkcje, musi spełnić następujące warunki:

- długa rotacja (co najmniej czteroletnia);
- poplony, międzyplony i wsiewki;
- rośliny bobowate w plonie głównym.

OCHRONA ROŚLIN PRZED CHOROBAMI I SZKODNIKAMI

Ograniczenie zachwaszczenia i ochrona przed szkodnikami to przede wszystkim profilaktyka i zabiegi bezpośrednie. Do działań profilaktycznych należą między innymi:

- prawidłowy płodozmian,
- dobór odpowiednich gatunków i odmian (odmiany szybko rosnące i zacieniające glebę o wysokiej słomie,
- ochrona naturalnych wrogów szkodników poprzez zapewnienie im dogodnych warunków (żywoploty, tereny gniazdowania),
- właściwe sąsiedztwo roślin,

- optymalne zagęszczenie łanu roślin,
- termin siewu,
- uprawa roślin „odchwaszczających” oraz stosowanie dobrze przygotowanego, najlepiej kwalifikowanego materiału siewnego.

Zabiegi bezpośrednie ograniczające zachwaszczenie polegają na odchwaszczaniu mechanicznym wykonanym przy użyciu bron, obsypników, pielników, w ogrodzie również narzędzi ręcznych, a także stosowanie naturalnych preparatów, których działanie polega na odstraszaniu i na uodparnianiu roślin na infekcję czynników chorobotwórczych.

Dopuszcza się stosowanie preparatów wirusowych i bakteryjnych, pułapek, substancji feromonowych, wyciągów roślinnych i innych środków naturalnych.

Wykaz środków ochrony roślin zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym umieszczony jest na stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi; www.minrol.gov.pl 13

Zasady produkcji zwierzęcej

Podjęcie decyzję o rozpoczęciu chowu zwierząt metodą ekologiczną należy zwrócić uwagę na kilka zasadniczych elementów:

- pochodzenie zwierząt,
- profilaktyka i leczenie weterynaryjne,
- żywienie,
- metody chowu,
- odpowiednie budynki inwentarskie i ich wyposażenie,
- możliwości korzystania z pastwiska,
- właściwa obsada zwierząt,
- zagospodarowanie nawozów naturalnych,
- zachowanie optymalnego jakościowo dobrostanu hodowanych zwierząt,
- właściwe utrzymanie zwierząt (dobre legowiska, odpowiednia powierzchnia wypasu, dostęp do wybiegów i pastwisk, itp.),
- utrzymywanie maksymalnej obsady zwierząt w gospodarstwie wg zasady na 1 ha podawać nie więcej, jak 1,5 DJP,
- żywienie zwierząt paszami niezanieczyszczonymi własnej produkcji lub z innych gospodarstw ekologicznych, robionymi wyłącznie metodami ekologicznymi,
- leczenie zwierząt hodowlanych tylko metodami naturalnymi (np. alopatyczne weterynaryjne produkty lecznicze i antybiotyki), za zgodą jednostki certyfikującej i na odpowiedzialność lekarza weterynarii.

Żywienie

Żywienie zwierząt powinno opierać się na paszach ekologicznych wytworzonych we własnym gospodarstwie. W przypadku braku własnych ekologicznych pasz dopuszcza

się zakup z innego gospodarstwa ekologicznego. Wyjątkowo dopuszcza się stosowanie w żywieniu świń i drobiu białkowych pasz konwencjonalnych w ilości do 5% całkowitej ilości paszy w roku. Ewentualne niedobory makro i mikroelementów powinny być uzupełniane substancjami pochodzenia naturalnego.

Profilaktyka i leczenie

Aby zapobiec zachorowaniom zwierząt, należy odpowiednio dobierać rasy, dbać o dobrostan, zapewnić odpowiednią higienę i obsadę w budynkach inwentarskich, zapewnić dostęp do wybiegów i pastwisk. W przypadku gdy zwierzę zachoruje lub zrani się, podczas leczenia w pierwszej kolejności należy korzystać z leków roślinnych, homeopatycznych i innych bezpiecznych metod i środków. Dopuszcza się zastosowanie leków syntetycznych lub antybiotyków na zalecenie lekarza weterynarii.

Warunki utrzymania zwierząt

Zwierzęta należy utrzymywać w taki sposób, aby mogły żyć i rozwijać się w warunkach dostosowanych do ich potrzeb. Należy:

- zachować odpowiednią liczebność utrzymywanych zwierząt,
- zapewnić im możliwość ruchu, dostęp do wybiegów,
- łatwy dostęp do paszy, wody
- zapewnić odpowiednie warunki w budynkach inwentarskich: wentylację, oświetlenie naturalne i higienę.
- w małych gospodarstwach (do 40 sztuk dorosłych zwierząt),
- można utrzymywać bydło na uwięzi, pod warunkiem, że mają dostęp do pastwisk w okresie wypasania i mają dostęp do wybiegów przynajmniej dwa razy w tygodniu wówczas, gdy wypasanie nie jest możliwe.

2. Ogólne zasady przyznawania płatności

Beneficjentem działania „**Rolnictwo ekologiczne**” mogą być rolnicy oraz grupy rolników, którzy dobrowolnie podejmują gospodarowanie metodami rolnictwa ekologicznego określone w rozporządzeniu Rady (WE) nr 834/2007.

Płatność ekologiczną przyznaje się rolnikowi jeżeli:

- został mu nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, który może być wykorzystywany do ubiegania się o przyznanie tej płatności,
- łączna powierzchnia posiadanych przez niego użytków rolnych w rozumieniu art. 2 ust. 1 akapit drugi lit. f rozporządzenia nr 1305/2013, wynosi co najmniej 1 ha;
- realizuje 5-letnie zobowiązanie ekologiczne, o którym mowa w art. 29 ust. 2 rozporządzenia nr 1305/2013, w ramach określonego pakietu albo jego wariantu w przypadku wszystkich zobowiązań podjętych przed 15 marca 2021 roku,

- realizuje 3-letnie zobowiązanie ekologiczne w przypadku wszystkich zobowiązań podjętych po dniu 14 marca 2021 roku;
- spełnia warunki przyznania płatności ekologicznej w ramach określonych pakietów lub ich wariantów określone w rozporządzeniu ekologicznym.

Płatności w ramach pakietów są przyznawane: corocznie przez okres 5 lat w przypadku wszystkich zobowiązań podjętych przed 15 marca 2021 roku oraz corocznie przez okres 3 lat w przypadku wszystkich zobowiązań podjętych po dniu 14 marca 2021 roku, rolnikom, którzy dobrowolnie przyjmują na siebie zobowiązanie w zakresie danego pakietu/pakietów. Płatność w całości lub w części rekompensuje utracony dochód i dodatkowo poniesione koszty.

W ramach działania Rolnictwo ekologiczne płatności podlegają degresywności w zależności od powierzchni deklarowanej do płatności. Według 2021 roku stosowano następującą degresywność:

- 100% stawki podstawowej – za powierzchnię od 0,10 ha do 50 ha;
- 75% stawki podstawowej – za powierzchnię powyżej 50 ha do 100 ha;
- 60% stawki podstawowej – za powierzchnię powyżej 100 ha.

Rolnik realizuje zobowiązanie ekologiczne od dnia 15 marca roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie pierwszej płatności ekologicznej.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/arimr/ogolne-zasady-pryznawania-platnosci10>

Rolnik może realizować jednocześnie więcej niż jedno zobowiązanie ekologiczne, z tym, że takie same zobowiązania może realizować jednocześnie, jeżeli zostały podjęte w różnych latach, a gdy kontynuuje realizację takiego samego zobowiązania ekologicznego podjętego przez innego rolnika - może je realizować, mimo że zostały podjęte w tym samym roku.

Jeżeli na danym obszarze jest realizowane zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne, do tego obszaru nie przysługuje płatność ekologiczna. Płatność ekologiczna do tego samego obszaru może być przyznana z tytułu realizacji tylko jednego zobowiązania.

W przypadku, gdy rolnik jednocześnie realizuje zobowiązanie ekologiczne i zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne:

- rejestr działalności ekologicznej może być prowadzony na jednym formularzu z rejestrem działalności rolnośrodowiskowej prowadzonym w ramach realizowanego przez tego rolnika zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego;
- plan działalności ekologicznej może być sporządzony na jednym formularzu z planem działalności rolnośrodowiskowej sporządzonym w ramach realizowanego przez tego rolnika zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego.

Producenci ekologiczni zobowiązani są prowadzić zapisy, które w kompletny sposób ilustrują przebieg produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz czynności w zakresie składowania, a także wprowadzania produktów na rynek.

Wykaz pakietów działanie Rolnictwo ekologiczne. Stawki płatności i koszty transakcyjne

3. Wysokość stawek Działanie „Rolnictwo ekologiczne”

Lp.	Pakiety rolnictwa ekologicznego	Warianty rolnictwa ekologicznego	Stawki płatności
1	Pakiet 1. Uprawy rolnicze w okresie konwersji		1 475 zł/ha
2	Pakiet 2. Uprawy warzywne w okresie konwersji		2 249 zł/ha
3	Pakiet 3. Uprawy zielarskie w okresie konwersji		1 673 zł/ha
4	Pakiet 4. Uprawy sadownicze w okresie konwersji	4.1.1. Podstawowe uprawy sadownicze w okresie konwersji	2 591 zł/ha
		4.1.2. Uprawy jagodowe w okresie konwersji	2 239 zł/ha
		4.2. Ekstensywne uprawy sadownicze w okresie konwersji	1 025 zł/ha
5	Pakiet 5. Uprawy paszowe na gruntach ornych w okresie konwersji		1 100 zł/ha
6	Pakiet 6. Trwałe użytki zielone w okresie konwersji		631 zł/ha
7	Pakiet 7. Uprawy rolnicze po okresie konwersji		1 190 zł/ha
8	Pakiet 8. Uprawy warzywne po okresie konwersji		1 446 zł/ha
9	Pakiet 9. Uprawy zielarskie po okresie konwersji		1 673 zł/ha
10	Pakiet 10. Uprawy sadownicze po okresie konwersji	10.1.1. Podstawowe uprawy sadownicze po okresie konwersji	1 756 zł/ha
		10.1.2. Uprawy jagodowe po okresie konwersji	1 960 zł/ha
		10.2. Ekstensywne uprawy sadownicze po okresie konwersji	1 025 zł/ha
11	Pakiet 11. Uprawy paszowe na gruntach ornych po okresie konwersji		764 zł/ha
12	Pakiet 12. Trwałe użytki zielone po okresie konwersji		631 zł/ha

Źródło: <https://www.gov.pl/web/arimr/stawki-platnosc9>

Koszty transakcyjne Działanie „Rolnictwo ekologiczne”

Koszty transakcyjne		Wysokość kwoty przeznaczonej na refundację kosztów transakcyjnych
Koszty kontroli	do 5 ha	900
	powyżej 5 ha do 10 ha	1 000
	powyżej 10 ha do 20 ha	1 100
	powyżej 20 ha do 50 ha	1 300
	powyżej 50 ha do 100 ha	1 400
	powyżej 100 ha	1 500

Źródło: <https://www.gov.pl/web/arimr/koszty-transakcyjne3>

Kwota przeznaczona na refundację kosztów transakcyjnych poniesionych z tytułu kontroli gospodarstwa ekologicznego może zostać corocznie przyznana, jeżeli są spełnione warunki przyznania płatności ekologicznej w ramach danego pakietu lub wariantu.

Wysokość kwoty przeznaczonej na refundację kosztów transakcyjnych poniesionych z tytułu kontroli gospodarstwa ekologicznego ustala się zgodnie z załącznikiem nr 9 do rozporządzenia, w którym są określone koszty transakcyjne, z tym że nie może ona przekraczać 20% wysokości płatności ekologicznej.

Spis treści

Wstęp.....	5
1. Podstawowe cele i zasady produkcji ekologicznej.....	6
Podstawowe zasady	6
Najważniejsze akty prawne.....	6
Zasady produkcji roślinnej.....	7
Materiał siewny i dobór roślin.....	7
Gospodarka nawozowa.....	8
Płodozmian.....	8
Ochrona roślin przed chorobami i szkodnikami.....	8
Zasady produkcji zwierzęcej.....	9
Żywnienie.....	9
Profilaktyka i leczenie.....	10
Warunki utrzymania zwierząt.....	10
2. Ogólne zasady przyznawania płatności.....	10
3. Wysokość stawek Działanie „Rolnictwo ekologiczne”	12
4. Literatura.....	13

Literatura

Źródło: gov.pl/web/arimr/stawki-platnosci9

Źródło: www.gov.pl/web/arimr/ogolne-zasady-pryznawania-platnosci10

Źródło: www.gov.pl/web/arimr/koszty-transakcyjne3

Materiały z konferencji „OD POLA DO STOŁU”